

Ronde 3

Jeroen Herman & Emmy Vandebussche
Mediawijs
Contact: jeroen.herman@mediawijs.be
emmy.vandebussche@mediawijs.be

Mediawijsheid voor het basisonderwijs: een inkijk in mediawijsheid en *tools*

1. Inleiding

In het huidige digitale tijdperk, waar technologie en media een integraal onderdeel zijn van het dagelijkse leven, is het van cruciaal belang dat leraren, lerarenopleiders en leerlingen mediawijs zijn. Mediawijsheid is het geheel van kennis, vaardigheden en attitudes waarmee burgers zich bewust en kritisch kunnen bewegen in een complexe, veranderende en gemediatiseerde wereld. Het is het vermogen tot actief en creatief mediagebruik, dat gericht is op maatschappelijke participatie. Het is dan ook een noodzakelijke competentie binnen het onderwijs. Voor lerarenopleiders in het basisonderwijs is het essentieel om zichzelf en toekomstige leraren goed voor te bereiden op deze uitdaging.

2. Mediawijsheid en het Mediawijs competentiemodel

Het Mediawijs competentiemodel is opgebouwd uit 2 competentieclusters:

1. media gebruiken;
2. media begrijpen.

Mediawijsheid omvat namelijk méér dan enkel knoppenkennis. Het is niet omdat je media kan gebruiken, dat je ook begrijpt hoe media werken en wat daarbij de kansen en risico's zijn. Omgekeerd geldt uiteraard precies hetzelfde. Elke (sub)competentie van het Mediawijs competentiedoel kan je toepassen om een mediadoel te bereiken. Alle doelen zijn even belangrijk en kunnen op zichzelf staan, maar in de praktijk lopen ze vaak door elkaar. Je kunt bijvoorbeeld een filmpje maken over de geschiedenis van frietjes, om anderen iets bij te brengen (doel: informeren). Tegelijk heb je dat filmpje zelf bedacht, bewerkt en er helemaal je eigen ding mee gedaan (doel: creëren).

3. Leerlijn 'Mediawijze Leraren'

De leerlijn 'Mediawijze Leraren' is specifiek gericht op het ondersteunen van leraren en toekomstige leraren in het ontwikkelen van mediawijsheid. De leerlijn bestaat uit 25 doelen, verdeeld onder de noemers "basis, informeren, verweren, amuseren, interageren en creëren". Voor elk doel werden twee subdoelen geformuleerd: professionaliseringsdoelen enerzijds en één didactisch mediawijsdoel anderzijds. Het professionaliseringsdoel geeft je iets meer inzicht in wat jij als leraar zelf kan bijleren over het mediawijze topic in kwestie. Het didactisch doel geeft dan weer aan wat er van jou verwacht wordt in de klas. We leggen per doel ook de link met volgende zaken:

- leergebieden uit het lager en kleuter onderwijs;
- sleutelcompetenties secundair onderwijs;
- DigCompEdu.

De leerlijn 'Mediawijze Leraren' is vooral een praktisch instrument voor docenten van de lerarenopleiding uit het kleuter, lager en secundair onderwijs, en voor leraren die voor de klas staan. Het is een hulpmiddel bij het invullen van het profiel van een mediawijze leraar, het ontwikkelen van een visie en beleid, en het selecteren van leerdoelen en lesinhouden.

4. Leerlijn 'Mediawijsheid'

Naast de leerlijn voor leraren geeft de leerlijn 'Mediawijsheid' een overzicht van de belangrijkste mediawijze leerdoelen. Ze zet op een rijtje welke mediawijze competen-

ties een ‘gemiddeld’ kind op elke leeftijd zou moeten verwerven. De leerlijn vormt op die manier zowel een houvast als een inspiratiebron om een mediawijs schoolbeleid, mediawijze lessen en mediawijze activiteiten te ontwikkelen. De leerlijn is ook opgebouwd volgens “basis, informeren, verweren, amuseren, interageren en creëren”.

De leerlijn ‘Mediawijsheid’ is in de eerste plaats bedoeld als *tool* voor leerkrachten en schoolteams in het kleuter, basis- en secundair onderwijs. Maar ze kan ook nuttig zijn voor al wie binnen een andere context met kinderen en jongeren werkt. Je kunt de leerlijn gebruiken om:

- je mediawijze visie en beleid in te vullen;
- lesinhouden en lesmaterialen te selecteren;
- mediawijze activiteiten en uitstappen te organiseren.

5. Enkele *tools* voor in de klas

5.1 *Kritikat*

Wanneer is iets waar? Denken we met ons gevoel of met ons verstand? Wie bepaalt wat waarheid is? *Kritikat* stimuleert het kritisch denken over mediaboodschappen bij kinderen uit het basisonderwijs. Kritisch reflecteren over media, boodschap en boodschapper maakt leerlingen weerbaar tegen nepnieuws. In een reeks filosofische verhalen kruipt *Kritikat* in de huid van een filosofische detectivekat en leert de kinderen op een speelse manier om feit en fictie van elkaar te onderscheiden. Er bestaat een versie voor iedere graad van het lager onderwijs. De *tool* bestaat uit verhalen en een spannende reeks vragen en denkoefeningen, waarmee je als leerkracht leert filosoferen met leerlingen. De avonturen van *Kritikat* leren kinderen denkfouten en nepnieuws herkennen. De prikkelende verhalen leren kinderen om:

- alert te zijn voor manipulatie;
- met een kritische bril mediaboodschappen te onderzoeken.

5.2 *De Schaal van M*

De Schaal van M biedt gratis educatief lesmateriaal voor het lager onderwijs, waarmee je een heel schooljaar lang aan de slag kunt met mediawijsheid. Heel wat mediawijze thema’s komen aan bod, zoals games, reclame, (nep)nieuws, sociale media, schermtijd en online risico’s. Met de werkboekjes werk je op eigen tempo aan de mediawijsheid van je leerlingen in het lager onderwijs. Je leerlingen maken op een speelse manier kennis met thema’s als schermtijd, cyberpesten, gamen, online privacy, reclame, emoji’s, robots, enz.

Klassen uit het vijfde en zesde leerjaar kunnen deelnemen aan de wedstrijd van De Schaal van M, en maken zo kans op de titel van meest mediawijze klas van Vlaanderen.

5.3 Diepgaande dossiers

Naast deze projecten biedt Mediawijs.be ook uitgebreide dossiers over uiteenlopende onderwerpen zoals cyberpesten, inclusie en privacy. Deze dossiers zijn een goede bron voor leraren(opleiders), omdat ze niet alleen theoretische achtergrondinformatie bieden, maar ook praktische tips en strategieën voor de klas. Het dossier over cyberpesten, bijvoorbeeld, geeft gedetailleerde adviezen over hoe dit probleem kan worden aangepakt binnen de schoolcontext, inclusief preventieve maatregelen en interventies

5.4 'Is het echt zo?' en 'HoeZoo'

Educatieve *tools* zoals 'Is het echt zo?' en HoeZoo' zijn ontwikkeld om leerlingen te helpen om kritisch na te denken over nieuws, nepnieuws en sociale media.

In 'Is het echt zo?' ga je met leerlingen, aan de hand van vier Ketnetvideo's, klasdebatten en minigames, ontdekken hoe nieuws wordt gemaakt. Ze leren hoe ze misleidende beelden en video's kunnen herkennen, welke impact artificiële intelligentie heeft, maar ook wat influencers zijn en of die wel altijd juiste informatie delen. Aan het einde van de rit kunnen ze kritisch over informatie nadenken.

In 'HoeZoo' filosofer je erop los met de luisterverhalen van HoeZoo, een bont gezelschap van ondernemende, knotsgekke dieren. Ze hebben een smartphone, discussiëren met elkaar over de laatste roddels en blijven, dankzij 'de Flaminfo', op de hoogte van het laatste nieuws. Elke dag worden ze overstelpt met boodschappen. De ene keer horen ze die van een influencer, dan van een dubieuze verkoper en dan weer van een reporter. Hoe weten de dieren wat wel en niet waar is, wie ze wel en niet kunnen vertrouwen?

Voor lerarenopleiders zijn deze *tools* waardevol om toekomstige leraren te leren hoe ze hun leerlingen kunnen begeleiden in het ontwikkelen van een kritisch en bewust mediagebruik.

5.5 Publiville: Spelenderwijs Reclamewijsheid Ontwikkelen

Publiville is een online game die is ontworpen om kinderen te helpen reclamewijsheid te ontwikkelen. Het spel leert kinderen op een speelse manier hoe reclame werkt en hoe ze bewuster kunnen omgaan met commerciële boodschappen. Voor aankomende leraren biedt Publiville een praktisch voorbeeld van hoe complexe onderwerpen zoals reclamewijsheid toegankelijk kunnen worden gemaakt voor jonge leerlingen.

6. Conclusie

Mediawijs biedt een uitgebreid scala aan *tools* en projecten voor lerarenopleiders in het basisonderwijs. Deze hulpmiddelen helpen niet alleen toekomstige leraren om hun eigen mediawijsheid te ontwikkelen, maar helpen ook om de kennis van de lerarenopleiders over mediawijsheid bij te schaven. Het biedt concrete voorbeelden en strategieën om mediawijsheid effectief in het klaslokaal te integreren. Van leerlijnen en filosofische discussies tot speelse educatieve games, deze initiatieven ondersteunen een meer bewuste, kritische en creatieve omgang met media bij zowel lerarenopleiders als leraren als bij leerlingen.

Referenties

- Mediawijs (z.d.). “Mediawijsheid”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/nl/mediawijsheid>.
- Mediawijs (z.d.). “De Schaal van M”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/project/de-schaal-van-m>.
- Mediawijs (z.d.). “Leerlijn Mediawijze Lerarenopleiding”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/leerlijn-mediawijze-lerarenopleiding>.
- Mediawijs (z.d.). “Leerlijn Mediawijsheid”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/nl/artikels/wat-de-leerlijn-mediawijsheid>.
- Mediawijs (z.d.). “Kritikat”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/tool/kritikat>.
- Mediawijs (z.d.). “Is het echt zo?”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/tool/is-het-echt-zo>.
- Mediawijs (z.d.). “HoeZoo”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/tool/hoezoo>.
- Mediawijs (z.d.). “Publville”. Online raadpleegbaar op: <https://www.mediawijs.be/tool/publville>.